

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו שבת פרשת שמות תשע"ז לפ"ק

בעיר פאלם ספרינגס

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקנ"ט

בסעודה שלישית

רבי אלעזר אומר מהכא (תהלים עז-טז) גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה, וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד, אלא יעקב ילד ויוסף כלכל, לפיכך נקראו על שמו ע"כ. ואם כן כולנו בני יוסף אנחנו, אשר הוא כילכל את כל ישראל במצרים, ואם כן רחל היא האם של כל ישראל, שהיא האם של יוסף שילד את כולם. ונראה דזה נסתבב מן השמים, כי בהיות שרצון יראיו יעשה, ויעקב אבינו רצה להעמיד את הי"ב שבטים מרחל, וכמו שאמר ללבן אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה (בראשית כט-יח), אלא שלבן הערים אותו למסור לו את לאה, על כן סיבב ה' כי באו למצרים בשנות הרעב, ויוסף כילכל אותם, וכולנו בני יוסף אנחנו, ורחל היא האם של הכלל ישראל.

*

אמנם יש כמה אמוראים שם שאין לומדים דין זה של המגדל יתום מקרא דיוסף, ועל כרחך דיש עוד טעם במה שקורא אותנו בני יוסף, ונראה דהנה חינוך הבנים מאבותיהם, וחינוך התלמידים מרבותיהם, הם בשני אופנים, חדא, מה שמלמדו תורה ומדריכו לילך בדרך הישרה. וכאשר רואה אצלו דבר שאינו הגון מעוררו שאין לעשות כן. שנית, בעצם התנהגותו הישרה

ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים (א-ה). וברש"י והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך צדקתו של יוסף. הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך, ועומד בצדקו (ספרי דברים לב-מד) ע"כ. ואכתי יש להבין קשר הדברים עם מה שאמר קודם, שכל יוצאי ירך יעקב הם שבעים נפש.

ונראה בהקדם לבאר מה שאנו קורין את רחל בשם רחל 'אמנו'. ולכאורה הלא רק שני שבטים יצאו ממנה, ורוב השבטים הם מלאה בלהה וזלפה, ולמה כולם קורין אותה בתואר אמנו. והגם שעשרת השבטים גלו לפנים מנהר סמבטיון (ב"ר עג-ח) ולאפריקי ולהרי סלוג (סנהדרין צד.), והכלל ישראל כהיום הם רק משבט יהודה ובנימין, וחצי משבט לוי, ולבני בנימין הוי רחל אמנו, אבל גם בני יהודה קורין אותה כן, והכהנים והלוויים שהם משבט לוי גם כן קורין אותה כן, וטעמא בעי.

ונראה דאיתא בגמרא (סנהדרין יט:) כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו וכו',

מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות ע"כ. ופירשו בו, כי בית שיש בו נגע מטמא כל מי שנכנס לאוירו, וכמו כן המת מטמא באוהל גם אם לא נגע כלל בהטומאה, והיינו משום שהטומאה מתפשט על כל האויר, ומטמא כל הנכנס לתוכה. ואם כן מדה טובה מרובה, שקדושת הצדיק והנהגתו משפיע קדושה וטהרה להבאים בתוך אהלו. ועל כן עורר את רבי עקיבא, מה לך אצל אגדה, אין אתה צריך לדרוש ולדבר כדי להשפיע על אחרים, לך אצל נגעים ואהלות, ומשם תלמד לקח שגם עצם הדבר להיות תחת גג אחת עמך, ישפיע על כולם יראת ה'.

ועל דרך זה היה יוסף במצרים, גודל קדושתו השפיע קדושה וטהרה על כל אוירה של מצרים. והוא היה סמל ודוגמא לכולם, איך יכולים להיות שמור בקדושה גם בערות הארץ. הוא עבר על כל המצבים, מתחלה בנסיון העוני, עבד מושפל לאדונו, ושוב במקום מושפל בבית הסוהר. ושוב נתעלה בנסיון העושר, אין גדול ממנו במצרים, אין לו לירא משום דבר, אין גם אחד יוכל להעיז לעורר אותו על מעשיו, ואף על פי כן נשאר בצדקתו כמו שהיה בהיותו רועה צאן בבית אביו. והרי אמרו חז"ל (יומא לה:): שעד סוף כל הדורות, יוסף מחייב את הרשעים, רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף, אמרו עליו על יוסף הצדיק, בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים, בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית וכו' ולא רצה לשמוע אליה ע"ש. ואם כן מכל שכן בדורו, כמה רושם השאיר על כולם, שחייב אותם להתנהג בדרך הישר.

והנה אמרו חז"ל (שם) כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר (במדבר ג-א) ואלה

הוא מלמד לאחרים, באין אומר ובאין דברים, ועל דרך שדרשו חז"ל (יומא פו.) ואהבת את ה' אלקיך (דברים ו-ה), שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מט-ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר ע"כ. והיינו שכאשר רואין התנהגותו של צדיק, איך נעימים ועדינים הם הנהגת בני תורה, זה מעורר את אחרים ללכת בדרכיהם.

ואמרו חז"ל (ברכות לג:) על הפסוק (דברים י-ב) מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה', אטו יראה מילתא זוטרתא היא, ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא. והקשו המפרשים הלא הכתוב מדבר לכל ישראל ולא למשה. ופירשו דכוונת חז"ל הוא, אין לגבי משה, היינו לבני דורו של משה שהיו סמוכים לו, וראו התנהגותו, ונשפע עליהם תמיד מיראתו את ה', לגביהם נחשב היראה מילתא זוטרתא (עיין בספח"ק תולדות יעקב יוסף פ' צו אות ג').

ומבואר באוהל יעקב (פ' תוריע, ובפ' עקב בד"ה מזה) בשם הגה"ק הגר"א זצ"ל, דהוא על דרך משל, לכלי שהיא מלאה שמן והיא עומדת בתוך כלי אחרת שהיא ריקנית, ואם שופכין עוד שמן לכלי המלאה, ממילא עוברת על גדותיה בתוך הכלי הריקנית הסמוכה. ועל דרך זה היא השפעת הצדיקים על סביבותיהם, שהם מתמלאים יראת ה' מהצדיקים שמסתופפים אצלם.

ואיתא בגמרא (חגיגה יד.) שאמר רבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא, עקיבא מה לך אצל אגדה, כלך

המצבים יכולים לעבוד את ה', כי הוא עבר על כל המצבים ונשאר בקדושתו.

והנה ברמב"ן (דברים כז-כח) על הכתוב ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם, הביא מהירושלמי (סוטה ז-ד) למד ולימד ושמר, והיה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק, הרי זה בכלל ארור. ידרשו בהקמה הזאת, בית המלך והנשיאות שבידם להקים את התורה ביד המבטלים אותה, ואפילו היה הוא צדיק גמור במעשיו, והיה יכול להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה, הרי זו ארור ע"כ. ואם כן 'המקיים' את התורה, פירושו שמקימים את התורה מיד הרוצים לבטלה, והיינו שמדריכים את הרבים בדרכי התורה. 'המקיים' את התורה מעוני, הרי אין בידו להשפיע רק על אלו שנסיונותיהם הם בנסיון העוני, ואין בידם להקים התורה אצל העשירים, על כן 'סופו לקיימה מעושר', שיוכל להקים את התורה אצל כולם, שהרי נתנסה בכל המצבים ועומד חי בצדקו. ועל דרך זה היה ביוסף הצדיק במצרים, שעמד בצדקו בכל המצבים, הוא לימד לכולם בערות הארץ, שלא יתערבו בגויים ולא ילמדו ממעשיהם, ובכל מצב שישפיע ה' להם, יעמדו חי בצדקם.

והנה בחתם סופר (בפרשתנו ג.) פירש, ויהי כל 'נפש' יוצאי ירך יעקב שבעים 'נפש', דלכאורה תרי 'נפש' בחד קרא למה לי. וכתב על פי מה שאמרו חז"ל (סנהדרין טו.) דמשה רבינו במקום שבעים ואחד הוה קאי, נמצא משה היה כולל בעצמו עוד שבעים סנהדרין עמו. וקא משמע לן הכא, דכל נפש ונפש הבאה ליעקב מצרימה, היה כל אחד מהם שבעים נפש כמשה רבינו ע"ש. ועל זה בא הכתוב להודיענו איך הגיעו למדריגה זו בהיותם בערות הארץ. שזהו משום 'ויוסף היה במצרים', הסמל של יוסף עמדה

תולדות אהרן ומשה, וכתוב (שם) ואלה שמות בני אהרן, לומר לך אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו ע"ש. וישראל במצרים ערות הארץ, בדרך הטבע בלי תורה לא היו מחזיקים שם מעמד, ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, והיו נטמעים ביניהם. ובאמת לא כן היה, אלא כולם החזיקו בקדושתם, שלא היה אפילו אחד מהם פרוץ בערוה (ויק"ר לב-ה). והטיל הקב"ה שמו עליהם, להעיד שהם בני אבותיהם, וכמו שנאמר (תהלים קכב-ד) שבטי י-ה עדות לישראל (רש"י במדבר כו-ה). וכל זה היה בכחו של יוסף שגדר עצמו מן הערוה (ויק"ר שם), אשר יוסף היה הסמל והדוגמא לכל ישראל איך צריכין להתנהג בקדושה, ובזכותו נגדרו כל ישראל. ואם כן כל יהדותם של הכלל ישראל נזקפת לזכותו של יוסף, אשר המלמד בן חבירו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. על כן כולנו נקראים בני יוסף, ושפיר הוי רחל האם של כל ישראל.

*

ואיתא במשנה (אבות ד-ט) כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. ויש להבין הלא שכר מצוה צפון לצדיקים לעתיד, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (שם ד-יז), ולמה בסופו נותנין להצדיק עשירות בעולם הזה. ונראה כי הצדיק כל שאיפתו הוא לזכות את הרבים ללכת בדרך ה'. אמנם בהיותו עובד ה' מעוני, הוא יוכל להדריך במעשיו רק מי שהוא דומה למצבו, כי העשיר יאמר אילו היה לו עשירות גם הוא לא היה יכול לעמוד בנסיון העושר. וכנגד זה הצדיק העשיר, לא יוכל להדריך במהותו את העני, כי יאמר שגם הצדיק אם היה במצבו לא היה יכול לעמוד בנסיון העוני, שמעברת על דעתו ועל דעת קונו. על כן נותן ה' להצדיק שנתנסה מתחלה בנסיון העוני, שסופו מתעשר, ועובד ה' גם בנסיון העושר, ומעתה הוא לדוגמא וסמל לכל בני אדם, שבכל

ולאכלה אל מקומי ולארצי (שם ל-כב), מאי שנא כי אתיליד יוסף, אלא ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר (עובדיה א-יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ע"ש. ומבואר בילקוט (פ' בשלח) דמטעם זה מסר משה את מלחמת עמלק לידו של יהושע, וכמו שנאמר (שמות יז-ט) בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, כי יהושע היה מזרע יוסף, ואין עמלק נופל אלא בידי בניה של רחל ע"ש. וכתב בדרשות חתם סופר (לז' אדר קלה:): דמטעם זה נבחר שאול המלך למחות את עמלק, שאמר לו ה' עתה לך והכיתה את עמלק (שמואל א טו-ג), כי היה מזרע בנימין, בנה של רחל ע"ש.

ולפי מה שנתבאר, כל זמן שאנו הולכין בדרכיו של יוסף הצדיק שלימד דרכי ה' לאבותינו במצרים, גם אנו נקראים בני יוסף, וכל אחד מישראל הוא שטנו של עשו. ולכן אם הקול קול יעקב, שאנו מתנהגים בקדושתינו, אז אין הידים ידי עשו, כי נופל הוא בידם, כי בית יוסף להבה ובית עשו לקש.

*

והודיענו לנו חז"ל (יומא לו:): שגם יוסף עצמו מה שעמד חי בצדקו, משום שנראית לו דמות דיוקנו של אביו ע"ש. והיינו שתמיד עמד לנגד עיניו צורתו של אביו יעקב, וזה מנעו מן החטא. וכמו כן גם אנו יש לנו לצייר תמיד נגד עינינו דמות אבותינו ורבותינו, איך שעבדו את ה' במסירת נפש, וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, ולהמשיך את שלשלת הזוהב שהנחילו לנו.

לנגד עיניהם תמיד במצרים, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף במצרים בנסיון העוני, והוא יוסף בנסיון העושר, ועומד בצדקו, זה השפיע על כולם שישארו כמו שהיו בארץ כנען בבית אבותיהם.

*

ונראה דזהו שאמר הכתוב (ירמיה לא-יד) רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה כי איננו. ולכאורה וכי רק על בניה היא מבכה, ולא על בני שאר האמהות שהם רובם של הכלל ישראל. אך באמת אנחנו כולנו בניה, כי אנו בני יוסף, שלימד את העם ליראה את ה'. אמנם זהו רק כל זמן שאנו מקיימים התורה, ואנו מתנהגים בקדושתו של יוסף, שפיר אנו נקראים בני יוסף ורחל, שאנו ממשיכין ללמוד דרכי חייו. אבל כאשר פורקין עול תורה, וכמו שהיה בזמן החורבן, שמפני חטאינו גלינו מארצנו, אז רחל מבכה על 'בניה' כי איננו, שאין לה בנים, שאבדה את הכלל ישראל מלקרות אחריה להיות לה לבנים. כי מי שהוא בן בתולדה הוא קרוי בן תמיד, בכל אופן שהוא מתנהג, אבל הקרוי בן בשביל שמלמדו תורה, כאשר מפסיק מללמוד לא קרוי עוד בנו, ורחל מבכה על בניה כי איננו.

*

ובזה יתבאר מה שאמרו חז"ל (ב"ר סה-כ) הקול קול יעקב והידיים ידי עשו (בראשית כז-כב), בזמן שקולו של יעקב נשמע בבתי כנסיות ובתי מדרשות אין הידיים ידי עשו ע"ש. ונראה דאיתא בגמרא (בבא בתרא קכג:): ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, ויאמר יעקב אל לבן שלחני

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' עמרם הירש הי"ו
לרגל השמחה השרייה במעונו באירוסיתו לתול טוב

מוה"ר ר' שרגא צבי פישמאן הי"ו
לרגל השמחה השרייה במעונו באירוסיתו לתול טוב

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 347.243.1944